

Қазақстан мен Қытайдың мәдениет саласындағы ынтымақтастық мәселелері

Ермек

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

E-mail: ermek.d85@mail.ru

Түйін. Мақалада Қазақстан мен Қытай арасындағы қазіргі кездегі мәдениет саласындағы ынтымақтастық мәселелері баяндалып, жан-жақтылы қарастырылған.

Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық Республикасы арасындағы мәдени қарым-қатынастың әр екі ел үкіметтері сыртқы саясатының маңызды стратегиялық бағытына жатады. Екі ел халықтарының рухани, мәдени жағынан өзара жақындасуы олардың бір-біріне деген сенімін арттырып қана қоймай, бірін-бірі танып білуіне орасан зор мүмкіндіктер тудырады. Мәдени байланыстарды нығайту әр екі жақтың ақпарат кеңістігін ашуына көптеген мүмкіншіліктер алып келеді. Сонымен қатар қазіргі уақытта Қытай елінің түрлі саладағы жетістіктері әлемнің кез келген елін өзімен санасуға итермелейді. Осындай объективті шарт астында екі ел арасындағы аталған байланыстың орнауы, барысы және дамуы табиғи құбылыс. Оның үстіне Қытайдың Шыңжаң, Цинхай және Ганьсу провинцияларында тұратын 1.5 млн.-нан астам қазақтың өмір сүретінін есепке алсақ, екі ел арасындағы қарым-қатынастың өміршең болатынына көз жеткізе аламыз. Еліміз тәуелсіздігін алған кезден бастап, қытайдағы қазақтар екі ел арасындағы достық қарым-қатынастың көпірі іспеттес қызмет атқаруда. Бүгінгі таңда екі ел арасындағы мәдени қарым-қатынастың даму деңгейін екі түрлі сипатта қарастырған жөн. Олар екіжақтылы байланыс негізінде және ШЫҰ аясындағы көпжақтылы байланыс негізінде өрбүде.

Екі ел арасындағы мәдени-ғылыми саладағы екіжақты байланыстарды реттейтін негізгі құжат 1992 жылдың 10 тамызында қол қойылған мәдени ынтымақтастық туралы келісім болып табылады. Ал бұл келісімді одан ары жүзеге асыру мақсатында 1998 жылы Қазақстанның білім, мәдениет және денсаулық сақтау министрлігі

арасында 1998-2000 жылдарға арналған мәдени ынтымақтастықтың жоспарына қол қойды.

Қазақстан мен Қытай арасындағы мәдени байланыстың маңызды тұсының бірі болып білім беру саласындағы ынтымақтастық есептеледі. Екі ел арасындағы осы саладағы ынтымақтастықты уақыты мен сипатына қарай белгілі-бір деңгейлерге бөліп қарастыруға тура келеді. Қытай Халық Республикасымен арадағы білім беру саласындағы ынтымақтастық пен келісімдерді саралай келе шартты түрде үш деңгейге бөліп қарастыруды жөн деп таптық. Бірінші тәуелсіздік алғаннан бастап қазірге дейінгі аралықтағы екі жақтылы қарым-қатынас. Екіншісі ШЫҰ құрылған күннен басталған көп жақтылы байланыстардың пайда болуы. Үшіншісі, қытай тілін әлемге тарату мақсатындағы қытай өкіметінің нақты қадамдары. Бүгінгі күні Қазақстан мен Қытай арасындағы білім саласындағы селбестік екі ел арасындағы ынтымақтастық туралы мемлекетаралық, үкіметаралық, ведомствоаралық және ЖОО өзара келісімдеріне сәйкес жүргізілуде. Осы келісімдерге сәйкес жіберілген студенттердің оқуын бақылауды екі елдің білім министрліктері мен ЖОО өздері жүргізеді [1, 2].

Қазақстан мен Қытай 1992 жылдың 3 қаңтарында дипломатиялық қатынас орнатқаны белгілі. Ал Қазақстан мен Қытай арасындағы мәдени қатынастардың дамуына екі ел басшыларының жоғары деңгейдегі келіссөздері мен кездесулері оған жол салып берді. Екі ел арасындағы мәдени-ғылыми саладағы екіжақты байланыстарды реттейтін негізгі құжат 1992 жылдың 10 тамызында қол қойылған мәдени ынтымақтастық туралы келісім болып табы-

лады. Бұл келісімнің негізгі мазмұны бірінші тармақта нақтылы айқындалып көрсетілген. «Тараптар теңдік пен өзара тиімділік қағидаларына сай мәдениет, білім беру, қоғамдық ғылымдар, денсаулық сақтау, спорт, баспа істері, баспасөз, радиохабар, телевизия мен киномотография саласында алмасу мен ынтымақтастықты ынталандыру және қолдауға келісті» [1, 27], – жазылған. Бұл құжат тәуелсіз Қазақстан мен Қытай арасындағы мәдениет саласындағы ең алғашқы келісім болып, тарихта қалды. Келісім қол қойылған күнінен бастап бес жылдық мерзімге жасалынып, кейінгі екіжақтылы келісімдердің бастамасы ретінде өз міндетін атқарып отырды.

Екі ел мәдениет пен өнер саласындағы өзара алмасу мен ынтымақтастықты төмендегідей үш түрлі мазмұнда жүзеге асыруға келіскен болатын: «Біріншіден, жазушылар мен өнер қайраткерлерінің топтарымен алмасу. Екіншіден, көркемөнер ұжымдарымен алмасу. Үшіншіден, мәдениет және өнер көрмелерімен алмасу және мүмкіндіктеріне қарай мәдениет және өнер саласындағы әдебиеттермен алмасу» [1, 27].

Жоғарыда аталған келісім негізінде 1996 жылдың 10 маусымынан 17 маусымына дейінгі аралықта Қытай Мемлекеттік Оқу-ағарту министрлігінің ұсынысымен Қазақстан Республикасының білім және ғылым министрі М.Ж. Жұрыновтың Қытайға ресми сапарын атап айтуға болады. Осы барыста екі жақ «Қытай Халық Республикасының Білім Комитеті мен Қазақстанның Білім және ғылым министрлігі арасында білім беру саласындағы өзара ынтымақтастық туралы келісімге» қол қойды [2, 16]. Бұл құжатта екі ел арасындағы білім беру саласындағы ынтымақтастықтың деңгейі сарапталып, болшақта іске асырылуға тиісті мәселелер нақтыланды. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі мен Қытай Халық Республикасының Білім министрлігі, мемлекеттер арасындағы білім беру саласындағы екі жақты ынтымақтастықты одан әрі дамыту мақсатында, бірлескен ғылыми зерттеулердің деңгейі мен тиімділігін одан әрі арттыруға, теңдік, өзара пайдалы және тиімділік қағидаттары негізінде екі ел арасында білім беру саласындағы алмасуды кеңейтуге ұмтыла отырып, 2003 жылдың 3 маусымында сегіз баптан тұратын екі жақты келісімге қол қойды. Келісімнің негізгі мақсаты мен міндеттері төмендегі екі бапта анық көрсетілген. «Бірінші бап: білім беру жүйесі

мен білім беру саласында жүргізіліп жатқан реформалар туралы ақпаратпен, оқулықтармен және оқу-әдістемелік материалдармен алмасу; студенттер, оқытушылар, аспиранттар және тағылымшылармен алмасу. Тараптар мемлекеттерінің мемлекеттік тілдерін үйрену мен таратуға жәрдемдесу.

Екінші бап тараптар жыл сайын баламалы негізде студенттермен, аспиранттармен және тағылымдамашылармен (жалпы саны – 20, оқыту мерзімі – алты айдан екі жылға дейін) алмасатын болады. Студенттер мен аспиранттардың оқу мерзімін қабылдаушы жақ мемлекетінің ұлттық заңнамасына сәйкес белгілейді. Жіберуші тарап мемлекеті студенттерінің, аспиранттары мен тағылымдамашыларының кіру визаларын рәсімдеу, оқу немесе тағылымдамадан өту орнына дейінгі және кері бағыттағы жол шығыстарын төлейді. Қабылдаушы тарап студенттерді, аспиранттар мен тағылымдамашыларды оқу, оқу құралдарын пайдалану мен жатақханада тұруы үшін төлемнен босатады және оларға стипендия төлейді. Қабылдаушы тарап өз мемлекетінің денсаулық сақтау саласындағы ұлттық заңнамасына сәйкес, созылмалы ауруларды емдеуден, курорттық емдеуден және стоматологиялық қызмет көрсетулерден басқа, жедел медициналық көмек береді» [3, 1-2]. Бұл келісім арқылы екі ел білім беру саласындағы интеграциялану үдерісін алғашқы мезгілдерге қарағанда одан ары тереңдетуге жол ашты деп нық сеніммен айта аламыз. Десе де, жоғарыда бірінші бапта айтылған мына сөздің, яғни тараптар мемлекеттерінің мемлекеттік тілдерін үйрену мен таратуға жәрдемдесу деген келісімнің бір жақты сипат алып отырғанын айтпай кете алмаймыз. Оған себеп Қазақстан Республикасына келген бірде-бір қытайлық студент (ұлты қытай) қазақ тілінде білім алмайды және қытай еліне қазақ тілін таратуға Қазақстан жағы қауқарсыз, оның үстіне қытай өкіметі бұған құлық танытпайды. Ал қытай тілінің Қазақстанға таралуына келсек, оны тіпті шектеуге мүмкіндік жоқ. ҚР-дың Үкіметі мен ҚХР-дың Үкіметі арасындағы білім және ғылыми дәрежелер туралы құжаттарды өзара тану туралы келісімге қол қою туралы ҚР Үкіметінің 2006 жылғы 14 желтоқсандағы №1211 Қаулысына сәйкес білім және ғылыми дәрежелер туралы құжаттарды өзара тану туралы келісімнің жобасы мақұлданды. Келісімнің ең басты жаңалығы ретінде екінші, үшінші,

төртінші баптарын келтіруге болады. «Екінші бап, білімді келесі деңгейде жалғастыру кезінде Қазақстан тарабы ҚХР-да берілетін жалпы орта білім туралы дипломды таниды, ал Қытай тарабы ҚР-да берілетін жалпы орта білім туралы аттестатты таниды. Үшінші бап білімді келесі деңгейде жалғастыру кезінде Қазақстан тарабы ҚХР-да берілетін техникалық және кәсіптік білім туралы дипломды таниды, ал Қытай тарабы ҚР-да берілетін кәсіптік бастауыш және кәсіптік орта білім туралы дипломды таниды. Төртінші бап, білімді жалғастырған және оларда көрсетілген мамандықтар мен біліктілікке сәйкес тағылымдамадан өткен кезде, егер олардағы оқу кезеңдері салыстырмалы және мамандықтар ұқсас болған жағдайда Қазақстан тарабы ҚХР-да берілген жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім туралы дипломды таниды, ал Қытай тарабы ҚР-да берілген кәсіптік жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім туралы дипломды таниды [4, 1-2].

Жоғарыда аталған құжаттардан байқайтынмыз екі ел арасындағы білім беру саласындағы өзара байланыстардың жыл өткен сайын қоюласып, маңыздылығының біртіндеп артып келе жатқандығы және де байланыс деңгейінің тек қана жоғары оқу орындары деңгейінде сақталып отырғандығы. «Бүгінде Қытайда бірнеше мың қазақстандық студент білім алып жүрсе, Қытай тарапы да Қазақстаннан оқитын студент-стипендиаттардың жыл сайынғы квоталарын 200 адамға дейін көбейтті. Қазақстанда да мыңнан аса қытайлық студент біліммен сусындауда» [5, 8].

Екі ел арасындағы ынтымақтастықтың екінші деңгейі ретінде ШЫҰ-ның құрылуымен тікелей байланыстыруға әбден болады. Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы құрылған күннен бастап тараптар білім беру саласындағы ынтымақтастыққа бірден кірісе алған жоқ. Өйткені бұл ұйым бастабында негізінен мемлекеттер арасындағы шекараны анықтап алу, ұйымға мүше мемлекеттердің арасында қауіпсіздік пен тұрақтылықты қамтамасыз ету, лаңкестік және экстремистік күштермен күресу қатарлы мақсаттарға басым бағыт берілген еді. Осы мақсаттар орындалғаннан кейін ұйымға мүше елдер мәдени-гуманитарлық салаға бет бұра бастады. Оның басты айғағы ретінде 2006 жылдың 15 маусымында қабылданған ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің білім министрлерінің

қатысуымен қабылданған 22-баптан тұратын келісімді айтуға болады. Ал білім беру саласындағы өзара ынтымақтастық құрылымының қалыптасуы екі түрлі басқышта жүрілді. Алғашқысы жоғарыда айтылған ұйымға мүше мемлекеттердің білім беру саласында ынтымақтастық турасында нақтылы келісімге қол қоюы болса, екіншісі Шанхай ынтымақтастық ұйымы университетін құру.

Осы тарихи оқиғадан кейін білім беру саласындағы ынтымақтастық жаңаша және тың бастамаларға жол ашты. Мұнда Қытай мен бұрынғы посткеңестік елдердің арасындағы ынтымақтастық себебінің барынша нақты, іс жүзіндік жағдаяттарға байланысты туындап отырғанын, сонымен қатар оның алғашқы қадамдарының жасалғанын айтпай кету мүмкін емес. «Шанхай Ынтымақтастығы Ұйымы Университетін құру туралы бастаманы ең алғаш Ресей президенті В. Путин 2007 жылдың 16 тамызында Бішкекте өткен саммитте көтеріп, оған басқа ел басшылары бір ауыздан қолдаған болатын» [6, 2]. Аталмыш кездесуден кейін нақтылы шешім «2008 жылы 24 қазанда Астанада ШЫҰ университетінің негізгі тұжырымдамалары және оның орындау жоспары бекітілген. Аталған тұжырымдама бойынша ШЫҰ-ға мүше-мемлекеттердің (Қытай, Ресей, Кыргызстан, Қазақстан, Тәжікстан, Өзбекстан), сонымен қатар бақылаушы-мемлекеттердің (Монғолия, Үндістан, Иран) университеттерінде жұмыс істей бастады» [7, 1]. ШЫҰ Университеті аталған мемлекеттердің арасында білім, ғылым, технология және мәдениет саласындағы ықпалдастықтың инновациялық үлгісі, қазіргі заманға сай оқыту мен білім берудің жаңа жолдары қалыптасуының негізгі шарты болып табылады.

ШЫҰ Университетін құру мақсаты оған мүше мемлекеттер қабылдаған көпжақты нормативтік заңға сүйенген актілермен ШЫҰ аясында анықталған, олар «ШЫҰ-ға қатысушы елдер арасында ынтымақты көршілес болу және өзара сенімді нығайту; білім, ғылым және технология саласында интеграциялық үдерістерді дамыту; көпжақты білім беру, ғылыми және мәдени серіктестікті кеңейтуге жаңа күш беру; жастар үшін сапалы қазіргі заманғы білім алуға мүмкіндіктерді кеңейту, ал ғалымдар мен ұстаздар үшін ғылыми байланыстарды дамыту; Ұйымның қатысушы елдерінің саяси,

сауда-экономикалық, ғылыми-техникалық және мәдени салаларында тиімді серіктестіктеріне көмектесуден тұрады» [8, 1].

ШЫҰ Университеті басым бағыттары ретінде 2009 жылдың алғашқы жартысында мүше мемлекеттер «Нанотехнология», «IT-технология», «Экология», «Энергетика», «Аймақтану» қатарлы бес саланы анықтады. «2009 жылы қыркүйектің 23-де әр елдің білім министрлерінің үшінші реткі кездесуінде Шанхай Ынтымақтастығы Ұйымы Университетінің жобасына жалпы алғанда 63 университеттің қатынасатыны белгілі болды. Оның ішінде «Қазақстаннан 13, Қырғызстаннан 8, Қытайдан 15, Россиядан 16, Тәжікстаннан 10 университет қатысып, жалпы саны 63-ке жетті» [6, 2].

Нақтылып айтқанда 2009 жылдан бастап ШЫҰ желілік Университетінің қызметі мен оны құру тұжырымдамасы қабылданып, осы бағыттағы мақсаттар жөніндегі хаттамаға қол қойылды. Онда аталмыш халықаралық ұйымға мүше елдердің жетекші ұлттық жоғары оқу орындарының әлеуеті біріктіріледі. Жоғары мектептің осындай материалдық, интеллектуалдық және басқа да ресурстарының шоғыры экономика мен ғылымның түрлі салаларына, сондай-ақ ШЫҰ ірі интеграциялық жобаларын жүзеге асыруға қажетті жоғары білікті мамандар дайындауға мүмкіндік береді.

Ынтымақтастықтың үшінші сипаттағы көрінісі болып, Қытай өкіметінің қытай тілін әлемге тарату мақсатынан туындаған нақтылы қадамдарының Қазақстандағы бейнесін атап айтуға болады. Бұл үдерістер еліміз аумағында негізінен екі бағытта жүргізілуде: біріншісі, Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарының жанынан ашылған қытай тілін оқыту орталықтары. Екіншісі, Құңзы институты. Жоғарыда аталған екі бағытпен салыстыра қарасақ, бұл бағыттың сипаты таза тілдік жағынан көрінеді. Бұған қарап Қытайдың мәдени экспансия жасауға қадам басты деп айтуымызға негіз бар. Еліміздегі жоғары оқу орындарының жанынан ашылған қытай тілін оқыту орталықтарына Қазақ мемлекеттік қыздар университетінің жанынан ашылған қытай тілін оқыту және оқытушылардың біліктілігін жетілдіру орталығы мен Қызылорда қаласында ашылған қызақ-қытай институтын жатқызуға болады. Қазақ мемлекеттік қыздар университетінің сол кездегі ректоры Ш. Беркімбаева орталықтың

ашылу сөзінде «Жаһандану заманында жастардың көп тілді меңгеруі, әлемдік бәсекеге бейім болуы заман талабы. Қазірдің өзінде жүзден астам студент қытай тілін үйренуде. Орталықты жабдықтауды толығымен қытай әріптестеріміз ұйымдастырды. Ол үшін үлкен алғысымызды білдіреміз. Бұл көрші екі ел жастарының достығын нығайтудағы игілікті іс. Болашақта осы университетте Конфуций институтын ұйымдастырудағы үлкен қадам. Сондықтан қытай тілін үйрету орталығының алдағы уақытта атқаратын жұмыстары абыройлы болсын деп тілеймін» [9, 9] деген болтын. Демек біз бұл ақпараттан қытай өкіметінің болашақтағы қадамдарының қай бағытта болатынын анық аңғара аламыз. Еліміздегі конфуций институтының саны қазіргі кезде үшеу болса, көп өтпей осы оқу орнында тағы біреуі дүниеге келеді деген сөз.

Жоғарыдағы келісім-шартқа қарап отырып, біз екі ел арасындағы байланыстың екеуара теңдік пен өзара қажеттілік жағдайында жүріліп жатқанын байқағанымызбен, аталмыш жоғары оқу орнындағы басты ерекше назар аударатын жайт «мамандықтың оқу жоспарына «Жалпы Қытай тілі», «Көп ұлтты Қытай», «Қытайдың сыртқы экономикалық қатынасы» сияқты элективті курстарының» [2, 5] болғанын пайымдай отырып, аталған соңғы екі сабақ бойынша қытай өзінің дәстүрлі саясаты мен мәдениетін Қазақстанға кеңінен насихаттау мақсатының алағашқы қадамдарын басты деп айтуға негіз бар.

Қазіргі таңда бүкіл әлемдік мәдени ықпалдастықта қытай мәдениетінің таралуы мен қабылдану дәрежесі батыс әлемін қоспағанда, Азиядағы Үндістан, Жапония, Корея қатарлы елдерге қарағанда әлдеқайда төмен деңгейде. Қытай өкіметі осы аталған жақтағы олқылықтарын Құңзы институтын ашу арқылы толтыруға тырысуда. Соңғы ақпараттарға сүйенсек «Құңзы Институты алғаш рет 2004 жылы 21 қарашада Кореяның астанасы Сеулде ашылған күннен бастап, 2010 жылдың 10 қазанына дейінгі аралықта бүкіл әлем бойынша 322 Құңзы институты мен 369 Құңзы дәрісханасы ашылған. Бәрін қосқанда жалпы саны 691-ге жетіп, 96 мемлекет пен өңірге таралған. Азияның 30-дан астам мемлекетінде 75 Құңзы институты ашылған» [10]. «Қытайдың білім министрлігі 2020 бүкіл әлемдегі Құңзы институттарының санын 1000-ға жеткізуді жоспарлауда» [11]. Қазақстан аумағында бұл институттың саны қазірше үшеу.

Олар жеке-жеке Астанада, Алматыда және Ақтөбеде құрылған. Ал бұл институттың басты міндеті болып мыналар саналады: «Қытай тілі мен қытай мәдениеті курсын ұйымдастыру; Қытай елі туралы ғылыми конференциялар өткізу; Қытай тілі мен мәдениетін түрлі конкурстар мен іс-шаралар арқылы тарату; Қытай тілі бойынша квалификациялық тест жүргізу; Қытай тіліндегі ғылыми әдебиеттерді дайындау және баспадан шығару; Студенттер мен оқытушыларды қытайда тілдік тәжірибеден өткізу, ҚХР-ға барып оқуға түсуге кеңес беру» [12] Жоғарыда келтірілген сандық мәліметтер мен негізгі міндеттерге қарай отырып, Қытай тарабы өз мәдениетін әлемнің түкпір-түкпіріне насихаттау мен тарату жолында қазіргі кездегі қытай тіліне деген сұранысты жақсы пайдаланып, белгілі мақсаттарына қол жекізіп үлгерді деуге толық негіз бар. Олай деуіміздің себебі Қытай үкіметінің 2009 жылы қытайлық сыртқы саясаттың басты мақсаты ретінде түрлі мәдени, әлеуметтік және экономикалық жобаларды жүзеге асыру арқылы ұлттық экономикалық мүддені қамтамасыз ету туралы заң қабылданғанын, бұл заң бойынша «ҚХР СІМ-нің барлық қытайлық шетелдік дипломатиялық өкілдіктеріндегі жұмыс уақытының 30-50%-н «жұмсақ күш» саясатының осы жақтарына көңіл бөлуін сұрайды» [13, 2 б] деуі осыны көрсетеді. Бұған қарап отырып, біз Қытай үкіметінің басты мәдени құндылықтарын насихаттауға баса назар аударып отырғанын көре аламыз. Құнзы идеясы қытай идеологиясының түп-тамыры екенін тарихтан жақсы білеміз, осыған орай қытай елі мәдени экспансиясының өзегі ретінде Құнзының атын қолдануы әрине тегін емес. «Құнзы жалпы Шығыс философиясында, Қытай халқының мәдениет тарихында айрықша орын алады. Ол Қытай, Корея, Жапония және Вьетнам сияқты елдер кіретін қыршығыс өркениетінің негізін құрады. Оның ілімі осы мемлекеттер халқының ұлттық мінез-құлықтарының, ойлау жүйесінің қалыптасуына үлкен әсерін тигізді. Бұл мемлекеттерді қазіргі таңда конфуцийшілдік мәдени аймақ мемлекеттері деп атаймыз» [14, 97]. Демек, біз бұған қарап отырып, қазірде аймақтық сипат алып отырған бұл ілімді, Қытай мемлекеті әлемдік деңгейге көтеруге талпынып отырғанын аңғара аламыз.

Қорыта айтқанда, Қазақстан мен Қытайдың мәдени қарым-қатынасы бүгінгі күні екі

елдің де дипломатиялық қарым-қатынасының маңызды тұсы десек артық айтқан болмаймыз. Соның нақтылы айғағы ретінде 2011 жылдың 15 маусымындағы ШЫҰ-ның 10 жылдық мерейтойына арналған саммитте Мүше мемлекеттер ұйым қызметінің мәдени-гуманитарлық бөлігінің маңызды мәнін атап өтеді, оның негізгі мақсаттары тату көршілікті, достықты және ынтымақтастықты өзара байытатын қарым-қатынасты нығайту болып табылады. Мәдениет, қоршаған ортаны қорғау, ғылым, техника және инновация, денсаулық сақтау, туризм және спорт саласындағы ынтымақтастықты нығайтуға ұйымның алдағы қызметінде үлкен назар аударылатын болады деп қабылдануы екі ел арасында осы сала бойынша, алдағы кезекте маңызды оқиғаларға арқау болатынын болжап, білу қиындық тудырмайды. Ал білім беру саласындағы ынтымақтастығының жоғарыда аталған үш түрін сараптай келе, әлемде көптеген дамыған елдердің білім беруде өзара ынтымақтастыққа қол жеткізгенін, әрі, осы үдерістің арқасында әлемдік білім жүйесіне өздерінің ұлттық білім беру жүйесін интеграциялап үлгергенін ескерсек, Қазақстан мен Қытайдың білім беру саласындағы екіжақтылы немесе ШЫҰ шеңберіндегі көпжақтылы байланыстарын стихиялы түрде қалыптасқан заңды құбылыс деп айтуымызға әбден болады. Бұл барыста мемлекеттік қарым-қатынас тұрғысынан қарасак, екі ел арасындағы келісімдер мен жүріп жатқан үдерістердің өзара теңдік пен тиімділік сипатында дамып отырғанын аңғару қиын емес. Бірақ, мемлекеттік мүдде тұрғысынан қарағанда Қазақстанның әлсіз тұстары көп-ақ. Атап айтқанда, екі ел арасындағы екі жақтылы ынтымақтастық туралы келісімге тоқталғанда жекелеген баптарының орындалуы жағынан Қазақстан тарапының шарасыздық танытатыны (ол туралы мақаланың басында айттық). ШЫҰ аясындағы көпжақтылы ынтымақтастықта белгіленген мамандықтардың Қазақстанның жоғары оқу орындарындағы оқытылу деңгейі мен базасының Қытай мен Ресейге қарағанда төмен деңгейде болуы, алдағы кезде шешімін табуы кезек күттірмейтін мәселе болып қала бемек.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының халықаралық

- шарттары бюллетені. № 10 – Астана, 2003.
2. <http://www.china.com.cn/chinese/zhuanti/feh/898700.htm>
 3. <http://195.12.104.236/kk/doc/show/55811>
 4. <http://kz.government.kz/docs/p061211.htm>
 5. <http://i-news.kz/news/2011/09/28/6051873.html>
 6. <http://usco.cnu.edu.cn>
 7. <http://kazntu.kz/kk/about-university/institute/miop/usou>
 8. <http://kaznu.kz/kz/3537>
 9. <http://www.egemen.kz/?p=308314>
 10. <http://baike.baidu.com/view/44373.htm>
 11. http://news.xinhuanet.com/english/2006-10/02/content_5521722.htm
 12. <http://ru.wikipedia.org/wiki>
 13. <http://gulnarakarimova.com/ru/pages/nauchnie-materialy-vozmojnosti-primeneniya-strategii-myagkoy-sily/>
 14. Әлемдік философиялық мұра. Философия тарихы. Т.14. – Астана: Аударма, 2006. 488 б.

Ермек

Вопросы сотрудничества между РК и КНР в области культуры

В статье автором рассмотрены вопросы о сотрудничестве между РК и КНР в области культуры.

Yermek

Problems cooperation between the Kazakhstan and China in culture

In this article the author discusses the issue of diversifying cooperation between the Kazakhstan and China in the field of culture.